

УДК 35:005.591.6

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ У СФЕРУ СУСПІЛЬНОГО
ЖИТТЯ УКРАЇНИ**

Сороківська О. А.

*д.е.н., професор Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

Воляник Г. М.

*директор департаменту економічного розвитку і торгівлі
Тернопільської обласної державної адміністрації*

Казмірчук О. В.

*заступник директора департаменту економічного розвитку і торгівлі
Тернопільської обласної державної адміністрації*

**PECULIARITIES OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF
EUROPEAN DEVELOPMENT PROGRAMS IN THE SPHERE OF PUBLIC
LIFE OF UKRAINE**

Sorokivska O. A.

Volianyk G. M.

Kazmirchuk O. V.

Анотація. У статті досліджено діалектику розвитку суспільних програм Європейського Союзу у науково-технічній, освітній та інноваційній сферах, а також у галузі публічного управління та адміністрування. Визначено найважливіші етапи формування співпраці України та Європейського Союзу у процесах імплементації спільних програм розвитку суспільної сфери, розглянуто особливості реалізації масштабних проектів у державному та

регіональному вимірі (на прикладі Тернопільської області), виокремлено характерні особливості та пріоритетні сфери впровадження європейського досвіду.

Ключові слова: євроінтеграційні процеси, програми та проекти, суспільний розвиток, науково-технічна сфера, освіта, інновації.

Summary. The article deals with the dialectics of the European Union social programs' development in the scientific, technical, educational and innovation spheres, as well as in the field of public management and administration. The most important stages of the cooperation process between Ukraine and the European Union in the sphere of joint programs implementation was determined, peculiarities of realization of large-scale projects in the state and regional dimension (on the example of the Ternopil region) was considered, the specific features and priority areas of European experience implementation was singled out. The article deals with the peculiarities of implementation of such projects as: "Horizon-2020", "Community-Based Local Development", "Energy Efficiency Program for Ukraine". The results of the conducted research allow confirming the increase of Ukrainian citizens standard living in the public sphere and improvement of economic and social development of society due to the successful implementation of European projects.

Keywords: eurointegration processes, programs and projects, social development, scientific and technical sphere, education, public administration.

Світова теорія і практика переходу економічних систем до нового якісного стану їх розвитку доводить необхідність дієвих заходів державного управління цим процесом. Загальновідомо, що структурна трансформація промислового комплексу, приватизаційні процеси, земельна реформа, удосконалення фінансової системи та впровадження комплексу інституційних реформ є загально визнаними перспективами соціально-економічного розвитку демократичної держави. Останнім часом все більше науковців, експертів з питань економічної політики та політичних діячів наголошують, що за умов недосконалого ринку державний вплив на реформування суспільних відносин

та активізацію економічних перетворень має неухильно посилюватися. Поєднання регулятивних і правоохоронних заходів державної політики із загальновизнаними у світі нормами існування демократії формує характер такого впливу, створює сприятливі умови для прискорення реформ, становлення сучасної соціально зорієнтованої економічної системи.

Одним із механізмів практичної реалізації впливу держави на соціально-економічний розвиток є реалізація суспільних програм. Саме такі програми визначають стратегію розвитку всіх сфер життя країни (а в кінцевому підсумку – і майбутнє кожного громадянина).

Теоретичні та прикладні аспекти розвитку євроінтеграційних процесів було досліджено такими відомими вітчизняними науковцями та практиками, як: А. Єрмолаєв [1], В. Малькін, І. Клименко [2], В. Павлюк, Б. Парахонський, О. Резнікова, Т. Сидорук, О. Сушко [3], Г. Яворська та ін. Разом з тим, питання ефективного розвитку суспільної сфери з урахуванням євроінтеграційних процесів України залишаються не достатньо дослідженими. Тому метою представленої статті є дослідження досвіду у сфері впровадження європейських програм розвитку у сферу суспільного життя України.

Програми розвитку у сфері суспільного життя країн Європи успішно реалізуються від початку формування європейської спільноти. Так, з моменту створення Європейського Співтовариства з вугілля та сталі (1951 р.) основний наголос було зроблено на усунення національних бар'єрів у суто економічних питаннях із досить вузькою сферою діяльності. Процес об'єднання країн у ЄС супроводжувався утворенням єдиного економічного простору між країнами ЄС, збільшенням обсягу торговельних операцій, вільним рухом капіталу, поглибленням науково-технічних зв'язків і створенням спільних міжнародних організацій. Проте згодом увага зосередилася на позитивному співробітництві – проведенні єдиної політики з надзвичайно широкого спектра питань з метою створення єдиного економічного ринку і монетарного союзу, у тому числі і проведенні спільної політики в науці та техніці. Розробка та запровадження у життя зазначеної спільної політики були розпочаті ще в 70-х рр. ХХ ст. Саме із

цього часу Європейське співтовариство починає приймати галузеві програми, що стимулювали мобільність наукових кадрів та заохочували транскордонні науково-технічні проекти (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік основних програм розвитку науково-технічної сфери країн-учасниць Європейського Союзу⁶

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
1	2	3	4
1	Європейська стратегічна програма розвитку інформаційних технологій (European Strategic Programme for Research and Development in Information Technology (ESPRIT))	1982	Формування вільного обміну на європейському просторі результатами, отриманими в ході досліджень
2	Перша – сьома рамкові програми наукових досліджень і технологічного розвитку	1984 - 2013	Проведення загальноєвропейської політики досліджень і їх фінансування в Європейському дослідницькому просторі
3	Принципи інноваційної політики ЄС	1990 – 1992	Об'єднання наукової, промислової, частково економічної і регіональної політики в інноваційну, яка набула системного характеру. Головна мета – підтримання середовища, яке сприяє створенню нововведень
4	Перший план у сфері інновацій у Європі	1996	Формування інноваційної політики, яка об'єднала освітній, науковий, частково промисловий компоненти й питання захисту результатів інтелектуальної діяльності
5	«Європа 2020» – стратегія інтенсивного, стійкого і об'єднуючого зростання	2010	Мета стратегії - підвищення трудової зайнятості населення та інновацій, покращення якості освіти, соціальна інтеграція і вирішення проблем, пов'язаних із зміною клімату, а також з нестачею енергетичних та інших

⁶ Систематизовано автором за даними з відкритих джерел.

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
			ресурсів
6	Національні стратегічні рамкові програми (National Strategic Reference Framework (NSRF))	2007 - 2013	У цих програмах члени ЄС визначають пріоритетні напрями діяльності в науково-дослідній та інноваційній сферах, а також інструменти для їхнього втілення.
7	«Горизонт 2020» (Horizon 2020)	2014	Програма окреслила пріоритетні тематики для виділення фінансування, що дало науковій і бізнес-спільнотам безпрецедентну ясність в розумінні спрямованості наукової політики ЄС

Отже, першою програмою, яка сформулювала базові принципи політики Співтовариства в науково-технічній сфері, була Європейська стратегічна програма розвитку інформаційних технологій, прийнята у 1982 році [4]. Вона була заявлена саме як транскордонний проект з метою вільного обміну на європейському просторі результатами, отриманими в ході досліджень. У 1984 році була розроблена і прийнята Перша рамкова програма наукових досліджень і технологічного розвитку на 1984–1987 рр. Усього в 1984–2013 рр. було реалізовано сім рамкових програм. Зазначені програми розроблялись Європейською комісією з подальшим розглядом та затвердженням їх Радою і Парламентом ЄС у формі законодавчих рішень ЄС [5].

У дев'яності роки сферу рамкових програм поступово було розширено у сферу проблем впровадження отриманих наукових результатів. Такий підхід став підґрунтям до поєднання наукової та науково-технічної політики з інноваційною політикою, створюючи загальноєвропейський науковий та інноваційний простір. Зокрема, політиці в галузі науки, техніки, технологій присвячений великий розділ Маастрихтського договору про Європейський Союз. До найбільш перспективної Програми ЄС «Горизонт 2020» з досліджень та інновацій з бюджетом майже 80 млрд євро Україна офіційно приєдналася 20 березня 2015 року, коли підписала Угоду щодо участі в програмі. Програма

«Горизонт 2020» відкриває нові можливості для України: мобільність в цілях навчання (стипендії за напрямком Марії Скадовської-Кюрі, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, інноваційні гранти для підтримки наукового супроводження проектів). Українські установи, організації з кожним роком беруть все активнішу участь у цій програмі. Починаючи з 2014 року і дотепер, за підсумками 446 конкурсів для 117 українських організацій-учасників програми «Горизонт 2020», передбачено фінансування у сумі 17,232 мільйонів євро для 90 проектів, 9 з яких координуються українськими організаціями (табл. 2). За цей час 1190 українських установ та організацій підготували та подали на розгляд 915 проектних пропозицій. У таблиці 3 представлено перелік 15 українських освітніх установ, які одержали фінансування в рамках грантової програми «Горизонт 2020» в обсязі близько 1 млн. 770 тис. євро [6]. Загальна вартість проектів, у яких беруть участь 117 українських організацій – 465 млн. 851 тис. євро. Кожні два роки Європейська Комісія готує і публікує Робочі Програми для кожного окремого напрямку. 27 жовтня 2017 року Європейська Комісія представила нову Робочу програму «Горизонт 2020», що охоплює 2018, 2019 та 2020 бюджетні роки і передбачає фінансування на рівні близько 30 мільярдів євро [7].

Таблиця 2

Перелік освітніх та наукових установ, які приймали участь у грантовій програмі «Горизонт 2020» (станом на липень 2018 року)

№ з/п	Назва освітньої організації	Кількість учасників	Запланований внесок Європейського Союзу, євро
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
1	Донецький національний університет	1	126000,00
2	Луцький національний медичний університет імені Данила Галицького	1	76500,00
3	Морський гідрофізичний інститут – Українська національна академія наук	1	79040,00
4	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»	2	263250,00

№ з/п	Назва освітньої організації	Кількість учасників	Запланований внесок Європейського Союзу, євро
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
5	Національна академія наук України	2	175312,50
6	Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут ім. М. Жуковського»	2	249125,00
7	Національний авіаційний університет	1	112500,00
8	Національний університет «Києво-Могилянська Академія»	2	206425,00
9	Одеський національний університет ім. І. Мечникова	1	54000,00
10	Одеський державний екологічний університет	1	28187,50
11	Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця	1	123500,00
12	Державна організація «Інститут економіки та прогнозування» НАН України	1	46456,00
13	Київський національний університет ім. Т. Шевченка	2	182000,00
14	Український національний лісотехнічний університет	1	10234,00
15	Ужгородський національний університет	1	37511,00
Всього:		20	1770041,00

На сьогодні процес формування суспільних програм інноваційного розвитку тісно пов'язаний із становленням освітньої сфери у європейському просторі. Країни ЄС почали надавати значення освітній політиці, усвідомлюючи, що вона повинна забезпечувати культурну та соціальну інтеграцію у рамках досягнення мети політичного та економічного союзу. ЄС намагається здійснювати освітню політику за допомогою впровадження навчальних програм. Завдяки цим програмам розвивається співпраця між країнами-членами ЄС. Освітні програми діють також для забезпечення донорської підтримки одноосібної наукової та освітньої діяльності, а також корпоративних проектів у сфері освіти молоді. За цими програмами студенти та науковці мають змогу здійснювати процес навчання і наукову діяльність. Реалізація таких програм сприяє обміну досвідом між громадянами

європейських країн та представниками різних культур, а також дозволяє створити середовище взаєморозуміння та співпраці.

Сьогодні ЄС стверджує, що система освіти загалом передбачає три основні цілі, які необхідно виконати. По-перше, це добробут та забезпечене майбутнє молодих людей шляхом реалізації потенціалу кожної окремої особистості, яка бере участь в освітньому проекті. По-друге, зменшення відмінностей між окремими індивідами та групами, розвиток громадської співпраці. По-третє, підвищення рівня життя людей у різних країнах шляхом покращення якості освіти та застосування передового досвіду [8]. Перелік основних освітніх програм Європейського Союзу представлено у табл. 3.

Таблиця 3

Перелік основних програм розвитку освітньої сфери країн-учасниць
Європейського Союзу⁷

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
1	Сократ I-II (Socrates I-II)	1995-2006	Європейська освітня програма, в якій беруть участь близько тридцяти країн. Її головна мета полягає в тому, щоб побудувати грамотну Європу й, таким чином, забезпечити оптимальне реагування на основні питання нового століття: популяризувати ідею безперервного навчання, полегшити доступ до освіти для всіх і кожного і допомагати людям набувати кваліфікацію і навички, які всюди визнаються.
2	Програма «Навчання впродовж життя» (Lifelong Learning Programme)	2007-2013	Навчання протягом життя має на увазі зростання інвестицій у людей і знання; набуття основних навичок, включаючи цифрову грамотність і розширення можливості для інноваційної, більш гнучкої

⁷ Узагальнено та систематизовано автором на основі даних з відкритих джерел.

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
			форми навчання. Мета полягає в тому, щоб забезпечити людей будь-якого віку рівним і відкритим доступом до якісного навчання. Навчання протягом життя охоплює все цілеспрямоване навчання, формальне чи неформальне, з метою розширення знань, поліпшення навичок і компетентності.
3	Програма електронного навчання (E-Learning)	2009-2020	Програма електронного навчання є наступним кроком до втілення ідеї технологій, які стоять на службі безперервної освіти. Вона зосереджена на низці заходів в пріоритетних областях, відібраних за принципом їх стратегічної відповідності модернізації європейської системи освіти та навчання.
4	Програма «Еразмус +» (Erasmus Plus (+) Programme)	2014-2020	Провідна програма ЄС в області освіти і навчання, здійснює особливий акцент на свободі пересування студентів і педагогічного складу і європейській співпраці, в якій беруть участь вищі учбові заклади та інші ключові гравці в економіці, заснованої на знаннях. Програма підтримує створення Європейської зони вищої освіти за допомогою підвищення мобільності обох сторін учбового процесу. Програма підтримує заходи в області мобільності (період навчання або проживання за кордоном), європейські проекти та системи.
4	Програма «Темпус» (Tempus)	1990	Освітня програма Європейського Союзу, яка підтримує модернізацію системи вищої освіти та створює простір для співпраці в країнах-партнерах ЄС через університетські проекти. Також програма спрямована

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
			на добровільне наближення систем вищої освіти в країнах-партнерах до здобутків розвитку вищої освіти в державах-членах ЄС, і додатково пропагує підхід міжлюдської співпраці (people to people approach).
5	Програма «Еразмус Мундус» (Erasmus Mundus)	2009-2013	Програма співпраці та мобільності у сфері вищої освіти, яка спрямована на розвиток ЄС як всесвітнього центру досконалості освітнього процесу та посилення міжнародних зв'язків у сфері вищої освіти через підтримку високоякісних європейських магістерських курсів.
6	«Вікно зовнішньої співпраці Еразмус Мундус»	2009-2010	Програма підтримки створення партнерських консорціумів між вищими навчальними закладами Європи та третіх країн.
7	Програма імені Жана Моне (Jean Mone Programme)	2014-2020	Освітня програма, мета якої полягає у підвищенні рівня знань та поінформованості суспільства в ЄС та поза його межами про питання європейської інтеграції, через стимулювання викладання, дослідницької діяльності та дискусій з питань ЄС.
8	Програма «Лінгва» (LINGUA)	2008-2021	Програма «Лінгва» сприяє підвищенню стандартів викладання і вивчення мов, забезпечуючи достатні засоби для їх вивчення та інструменти для оцінювання отримуваних мовних навичок; Крім того, вона стимулює розвиток нових матеріалів і більш широке розповсюдження існуючих методів, які є передовим досвідом і підвищують цінність європейських освітніх систем.
9	Програма «Леонардо»	2010-2015	Програма зосереджується

№ з/п	Назва програми	Період прийняття (реалізації)	Мета прийняття
	(LEONARDO)		на учбових і педагогічних потребах учасників професійно-технічної освіти. Вона націлена на створення і зміцнення конкурентоспроможності європейського ринку праці, допомагаючи європейцям набувати нових знань, навичок і кваліфікації, які признавалися б в інших країнах. Крім того, вона підтримує нововведення і удосконалення в системах і методах професійно-технічної освіти та навчання.
10	Програма «Грунтіг» (GRUNDTVIG)	2012-2018	Програма розроблена з тим, щоб відповісти на питання, які виникають у зв'язку з потребою оновлення знань, а також щоб спрямувати дорослих шляхом вдосконалення їх майстерності та досвіду, які вони набувають впродовж всього життя, тим самим давши їм можливість пристосовуватися до змін, що відбуваються на ринку праці й в суспільстві в цілому.

Отже, у межах освітньої політики ЄС та програм зовнішньої допомоги Європейський Союз впроваджує низку заходів у сфері освіти, які доповнюють внутрішні програми ЄС. Особливу увагу приділено саме системі вищої освіти, яка відіграє ключову роль у розвитку сучасного суспільства, сприяючи соціальному, культурному та економічному розвитку, популяризації загальноєвропейських етичних та культурних цінностей та підготовці лідерів майбутнього.

У контексті євроінтеграційних прагнень Україна приділяє особливу увагу практичному наповненню галузевої співпраці з Європейським Союзом, а також наближенню до ефективних форм взаємодії з євроінституціями та країнами-

членами ЄС у рамках тематичних програм Євросоюзу. Протокол до Угоди про партнерство і співробітництво про Рамкову угоду між Україною та ЄС про загальні принципи участі України в програмах ЄС, підписаний 22 листопада 2010 р. під час Саміту Україна-ЄС, створив юридичну основу для укладення двосторонніх меморандумів про доступ України до окремих програм ЄС.

Із затвердженням нової фінансової перспективи ЄС на період до 2020 року та запрошенням країн, що наразі не є державами-членами ЄС, до участі у різноманітних тематичних програмах Співтовариства Україна визначила для себе ряд програм ЄС, які становлять підвищений інтерес для наукової академічної думки, культурної та креативної індустрії, перспективного розвитку промислово-підприємницького потенціалу.

У 2014 році Україна приєдналася до Програми ЄС «Еразмус +» в якості країни-партнера. У жовтні 2015 року Україна приєдналася до шостого циклу дослідницької програми «Євростудент VI», ідея якої полягає в організації довгострокових соціологічних досліджень шляхом опитування та здійснення контент аналізу щодо соціально-економічних умов навчання в Європі, забезпеченні регулярного моніторингу відмінностей у системах освіти та пошуку оптимальних рішень з усунення перешкод для формування єдиного європейського простору освіти. Дослідження проекту з аналізу систем європейської освіти становлять важливу інформаційну базу для розгляду та прийняття відповідних рішень на рівні країн-учасниць Болонського процесу. Україна є учасником проекту з 2013 року. У контексті імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС українська сторона співпрацює на основі двосторонніх угод та меморандумів з рядом європейських агенцій та налагоджує контакти з іншими з метою сприяння виконанню галузевих реформ у суспільній сфері [9]:

- Європейським моніторинговим центром з наркотиків і наркозалежності (EMCDDA);
- Агенцією з управління оперативною співпрацею на зовнішніх кордонах держав – членів ЄС (FRONTEX);

- Глобальною цивільною навігаційною супутниковою агенцією системи GALILEO (GSA);
- Європейською екологічною агенцією (EEA);
- Європейською агенцією з безпеки праці (OSHA);
- Європейською агенцією з безпеки на морі (EMSA);
- Європейською агенцією з безпеки в повітрі (EASA);
- Європейським центром з профілактики та контролю хвороб (ECDC);
- Європейською залізничною агенцією (ERA);
- Європейською фундацією з професійної освіти (ETF);
- Європейською агенцією з лікарських засобів (EMA) та іншими.

Поширення європейського досвіду реалізації проектів у суспільній сфері здійснюється і на рівні регіонального розвитку. Так, у рамках спільного проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (МРГ) здійснюється співпраця із 900 громадами в усіх регіонах України для підтримки сталого розвитку сільських територій шляхом впровадження ініціатив з відродження громад для реального покращення рівня їх життя на місцевому рівні. Крім того, проект підтримує співпрацю громад з обласними, районними та місцевими органами влади за допомогою розвитку та реалізації багатостороннього партнерства між громадами та місцевою владою, приватним сектором та міжнародними донорськими організаціями [10]. МРГ приділяє особливу увагу відновленню соціальної та комунальної інфраструктури у пріоритетних сферах охорони здоров'я, екології, управління водними ресурсами, покращення управління житловим сектором, енергоефективності і місцевого економічного розвитку.

Перша фаза проекту МРГ розпочалася в 2008 р., по завершенню якої з червня 2011 року реалізовувалася друга фаза. Впродовж цих двох фаз покращилися медичні послуги, доступ до чистої води й утилізація сміття, навчальне середовище і безпека населення (рис. 1), що було досягнуто шляхом впровадження проектів громад за участі самих громад – модернізація 1 323 шкіл/дитсадків, 599 закладів охорони здоров'я, 110 проектів з водопостачання,

17 із захисту довкілля, 556 із енергоефективного вуличного освітлення та 27 інших ініціатив [10].

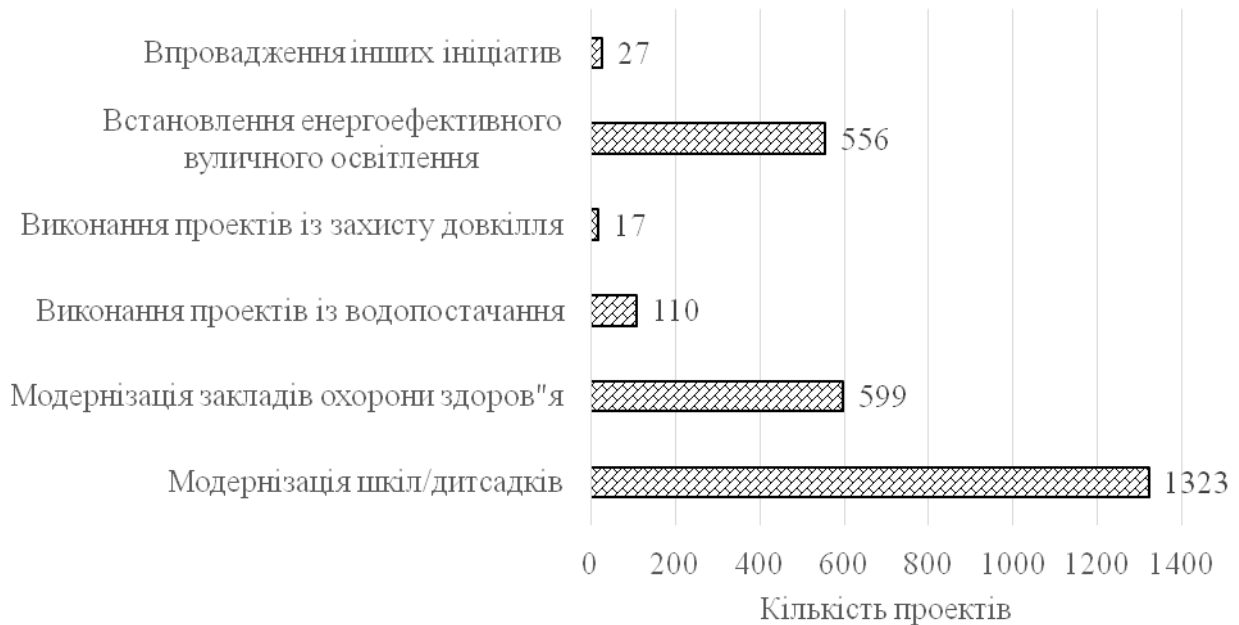

Рисунок 1 - Кількісні результати впровадження першої та другої фаз спільного проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (МРГ)

У третій фазі проект продовжує підтримувати традиційні сфери, зокрема енергоефективність, охорону здоров'я, довкілля і водопостачання у сільській місцевості, а також впроваджується новий компонент із розвитку міст. МРГ надалі сприятиме розвитку малих ферм і нефермерського бізнесу в сільській місцевості. Проект підтримуватиме Уряд України у розробці політичних принципів у сфері децентралізації та ділитиметься інноваційними підходами та прогресивними практиками з врядування за участі громад і місцевого сталого розвитку із залученням громад за допомогою центру управління знаннями і навчальних курсів у 33 обласних університетах [11].

Конкретними цілями проекту є:

1. Популяризувати підхід до місцевого врядування і сталого розвитку, що орієнтований на громаду.

2. Збільшити енергоефективність на місцевому рівні.

3. Підтримати створення бази даних, що наповнюватиметься і координуватиметься на місцях, і мережу для обміну передовими практиками і знаннями щодо мобілізації громад і врядування за участі громад.

Керівні принципи Проекту МРГ з комунікацій та забезпечення наочності передбачають використання специфічних аспектів норм комунікацій та наочності, встановлених в рамках співпраці між ООН та ЄС, що можуть застосовуватися в контексті МРГ. Характер цих відносин та його вплив на основні цілі та порядок, в рамках якого проводиться дана діяльність з комунікацій та наочності, відображається у таких стратегічних документах: Спільні керівні принципи із забезпечення наочності для проектів Європейського Союзу та ООН (прийняті в квітні 2008 р.); Спільний план дій із забезпечення наочності ЄС та ООН (підписаний Комісаром ЄС Бенітою Ферреро–Вальднер та заступником Генерального Секретаря ООН Марком Маллох Брауном у вересні 2006 року); Стандарти комунікаційної діяльності ПРООН; Стаття 11 Рамкової угоди з фінансових і адміністративних питань між ЄК та ООН (від 29 квітня 2003 року) – встановлення зобов'язань ООН щодо наочності; Стаття 6 Загальних умов, що застосовуються до угод ЄС та міжнародних організацій щодо добровільних внесків (2011), присвячених забезпеченню наочності та прозорості; Комунікація Європейських Співтовариств про побудову ефективного партнерства з ООН (Брюссель, 2001); Комунікація Європейських Співтовариств – Європейський Союз та ООН: вибір мультилатералізму (Брюссель, 2003). У зазначених документах також наголошується на спільному зобов'язанні передавати результати партнерства ООН–ЄС донорським структурам та зовнішнім зацікавленим сторонам як в інтересах прозорості використання державних коштів, так і в якості засобу зміцнення глобальної солідарності.

У 2019 році в Тернопільській області завершується реалізація третьої фази спільного проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», яка розпочалась 9 жовтня 2014 року з підписання Угоди про

партнерство між Тернопільською обласною державною адміністрацією, Тернопільською обласною радою та Програмою розвитку ООН [11]. Для участі в Проекті МРГ-3 по основній квоті відібрано 9 районів: Бережанський, Борщівський, Гусятинський, Заліщицький, Збаразький, Кременецький, Лановецький, Підволочиський, Терехівський. У Козівському районі впроваджується 1 мікропроект по економічному компоненту – створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів. По основному напрямку реалізовано 37 мікропроектів, які за типологією розподілились таким чином (рис. 2).

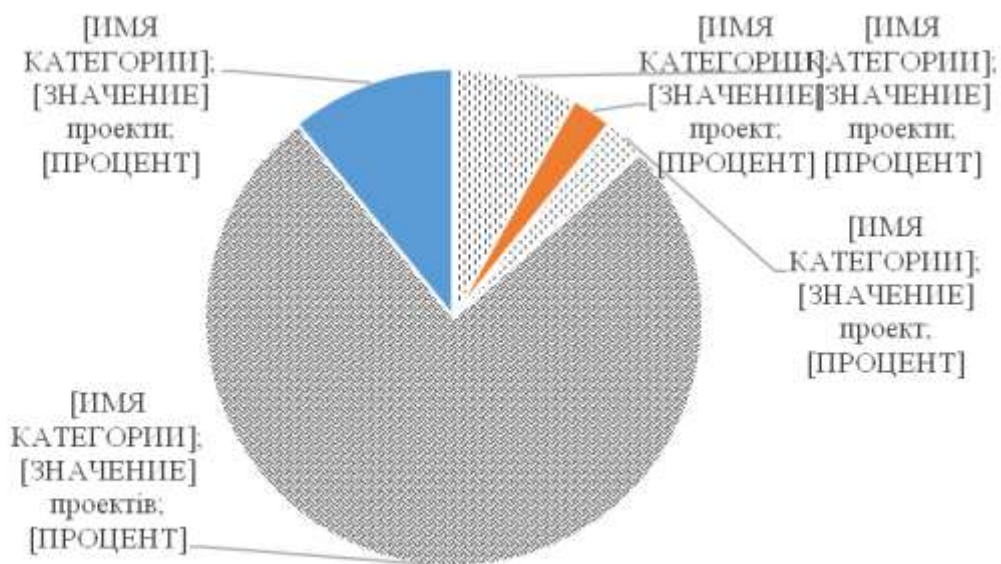

Рисунок 2 - Структурне співвідношення та типологія мікропроектів, реалізованих у Тернопільській області в рамках проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» (МРГ)

Також в області впроваджується економічний напрям Проекту МРГ, за яким створено та зареєстровано 4 сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи. Тернопільська область стала пілотною у впровадженні мікропроекту по створенню ЦНАПу Шумської міської ради. Загальний бюджет мікропроекту – 892,5 тис. грн., з них:

– кошти Проекту «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» – 677,2 тис. грн.;

– кошти бюджету міської ради – 215,3 тис. грн. [12].

Крім того поза рамками мікропроекту міська рада додатково профінансувала ремонтні роботи на суму 667 тис. грн. та закупила програмне забезпечення «Аскод» на суму 115 тис. грн. для запровадження електронного документообігу. Зальний бюджет усіх 46 мікропроектів, реалізованих протягом 3-ої фази Проекту МРГ – 17,3 млн. грн., з яких – 11, 8 млн. грн. кошти проекту, 3,4 млн. грн. кошти місцевих бюджетів (райони і сільські (міські, селищні) ради), 1,7 млн. грн. – кошти громад, 245 тис. грн. – кошти обласного бюджету, 37 тис. грн. – кошти спонсорів. Всього за період реалізації Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» у Тернопільській області протягом 2008–2017 років впроваджено 172 ініціативи громад.

Загалом із 2008 року у рамках проекту близько 2,6 мільйонів людей у понад 2000 сіл покращили своє життя через реалізацію мікропроектів щодо відновлених дитячих садків та шкіл (664 проекти), медичних пунктів (118 проектів), покращення охорони довкілля (9 проектів), впровадження енергозберігаючого вуличного освітлення (706 проектів). Окрім цього близько 20 тисяч членів громад та 6 тисяч місцевих та обласних чиновників пройшли тренінги з фінансового управління та управління проектами. Крім того, проект надає підтримку Уряду України у впровадженні реформ з децентралізації та поширення інноваційних підходів щодо спільного планування та сприяння сталому соціально-економічному розвитку на місцевому рівні через центри управління знаннями та впровадження курсу в навчальні програми двадцяти університетів.

З метою впровадження передового досвіду в адміністративній сфері Тернопіль одним з перших почав впровадження програми «PROZZORO», метою якої є ефективне використання коштів місцевого бюджету) та другим серед міст – «PROZZORO.Продажі», системи «Відкрите місто» (мета – аналіз конкретних господарських проблем); проекту «Електронні петиції»

(інноваційний проект, який реалізується спільно з фондом Східна Європа); проект «Відкритий бюджет» метою є інформування про надходження та витрачання бюджетних коштів) [13]. У сфері надання адміністративних та неадміністративних послуг застосовується система якості менеджменту ISO 9001:2008.

Адміністративна реформа, яка впроваджується в Україні, сприяє імплементації ряду програм суспільного розвитку на рівні окремих українських міст. Так у м. Тернополі розпочато реалізацію проекту Європейського Союзу та Програми розвитку ООН (ПРООН) «Об'єднання співвласників будинків для впровадження сталих енергоефективних рішень». Ці процеси розпочато за ініціативи міжнародних донорів, представників міських, селищних рад та ОТГ, про що було прийняте колегіальне рішення на розширеному засіданні регіональної ради з питань створення та забезпечення функціонування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків у Тернопільській області, яке відбулось 31 січня 2019 року.

Проблема енергоефективності у житловому секторі для України дійсно є сьогодні на часі. Адже даний сектор України у 3-4 рази менш енергоефективний порівняно з сусідніми країнами ЄС з подібним кліматом і споживає близько 40% енергії країни. Загалом 70% квартир у багатоквартирних будинках, де проживає приблизно 34 млн українців є вкрай енергетично неефективні [14].

Саме тому в Україні розпочато дворічний проект з метою стимулювання та підтримання створення об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) у всіх 24 областях України. Щонайменше 2 тисячі нових ОСББ буде створено та загалом 4 тисячі ОСББ пройдуть навчання з управління енергоефективними проектами. У середньому 480 тисяч осіб отримають пряму вигоду від реалізації проекту, та не менш ніж 1 мільйон українців підвищать свою обізнаність у сфері енергоефективності. Даний проект, на який ЄС виділив 4 млн. євро і який триватиме з 1 жовтня 2018 року до 30 вересня 2020 року є початковим етапом Програми підтримки енергоефективності для

України (EE4U), яка передбачає налагодження роботи Фонду енергоефективності.

Слід зазначити, що Європейська комісія ухвалила Програму підтримки енергоефективності для України (EE4U), що має на меті сприяти підвищенню енергоефективності житлового сектору в Україні та скорочення викидів парникових газів. У цьому контексті ЄС спільно з Урядом Німеччини буде підтримувати діяльність Фонду енергоефективності у наданні грантів на термомодернізацію багатоквартирних будинків на всій території України. Протягом двох фаз цієї програми, загалом ЄС надасть 80 млн євро на гранти для ОСББ і понад 22 млн євро технічної допомоги (які переважно будуть використані Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК) та ПРООН) [14].

Протягом двох років у межах проекту буде проводитись інформаційна кампанія на національному, обласному та місцевому рівнях з метою інформувати широку громадськість і місцеві громади щодо нового законодавства у сфері енергоефективності, програм Фонду енергоефективності та механізмів фінансування, які він пропонує. Проект проводитиме також серію групових та індивідуальних консультацій для активістів, які мають намір створити ОСББ, навчатиме представників уже створених ОСББ та місцевої влади з питань створення ОСББ, ведення бухгалтерії та фінансового менеджменту, пошуку та отримання фінансування для ініціатив по покращенню стану будинків.

У зв'язку із проведенням військових дій на Сході України та виникненням проблеми вимушених переселенців у Тернополі реалізується проект «Соціально-економічна адаптація тимчасово переміщених осіб у м. Тернопіль». Цю програму реалізовує Тернопільська міська рада спільно з Західноукраїнським Ресурсним Центром за фінансової підтримки Європейського Союзу. Загалом проект складається з трьох етапів: створення додаткових груп у діючих дитсадках міста, які відвідують діти переселенців та тернополян, організації школи підприємництва для внутрішньо переміщених

осіб (ВПО) та фінансової підтримки реалізації семи бізнес-планів учасників цієї школи, а також будівництва коворкінг-центру [15].

Ще одним напрямом, який сьогодні активно розвивається в рамках розширення дії європейських програм суспільного розвитку є імплементація Плану заходів з реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні до 2020 року. Так, із 2017 року, Міністерство економічного розвитку спільно з обласними державними адміністраціями створили розгалужену регіональну мережу центрів підтримки підприємництва (ЦПП) [16].

Пріоритетними проектами для реалізації Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва стали, зокрема:

- створення інформаційного порталу для підприємців на базі офіційного сайту Міністерства економічного розвитку;
- реалізація пілотного проекту із запровадження механізму часткових кредитних гарантій;
- реалізація пілотного проекту зі створення мережі центрів підтримки підприємництва.

Сьогодні центри підтримки підприємництва надають високопрофесійний рівень безкоштовної інформаційної та консультативної підтримки бізнесу з акцентом на наявних можливостях: доступні програми підтримки МСП та порядок участі в них, проведення навчальних та інформаційних заходів через мережу закладів-партнерів. Одним з інструментів роботи консультанта такого центру є бізнес-кейси, які вже зараз доступні на електронній платформі офісу ефективного регулювання, розробленої за підтримки Мінекономрозвитку.

Концепція мережі ЦПП базується на реальному досвіді ОДА в реалізації проектів підтримки МСП в окремих регіонах України: в Тернопільській, Черкаській, Миколаївській та Чернігівській областях. Так, наприклад, в Тернопільській області майданчиком для регіонального центру став департамент економічного розвитку і торгівлі Тернопільської ОДА, а на районному рівні – ЦНАПи. У Черкаській та Чернігівських областях підтримка

МСП здійснюється на базі агенцій регіонального розвитку, а в Миколаївській області на базі Регіонального фонду підтримки підприємництва.

Підтримка МСП в Україні здійснюється також з метою підвищення стандартів життя та впровадження демократичних принципів суспільного розвитку. Україна як член Ради Європи з 1995 року взяла на себе зобов'язання поважати Європейські стандарти, зокрема, у сфері місцевої і регіональної демократії, положення Європейської хартії місцевого самоврядування, ратифікованої у 1997 році, і її Додаткового протоколу про право участі у справах органу місцевого самоврядування, ратифікованого у 2014 році.

Програма «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні» впроваджується у рамках Плану дій Ради Європи для України на 2015-2017 роки. Загальною метою Програми є формування в Україні сталої системи місцевого самоврядування [17]. Для досягнення цієї мети Програмою здійснюються чисельні заходи в рамках двох тісно пов'язаних компонентів. Перший компонент: «Територіальна реформа та ефективне місцеве самоврядування», завданнями якого є проведення експертизи законодавства та надання практичної допомоги з питань територіальної консолідації у країні, а також зміцнення спроможності виборних та призначених публічних представників в пілотних об'єднаних територіальних громадах.

Другий компонент: «Підтримка децентралізації та сталого місцевого управління», завдання якого полягають у підтримці розбудови/вдосконалення правових та інституційних рамок задля децентралізації влади та побудови сталого місцевого управління, а також підвищенні професіоналізму, ефективності діяльності та адміністративної спроможності органів центральної влади та органів місцевого самоврядування.

Отже, сьогодні в Україні активно впроваджуються міжнародні проекти та програми у суспільній сфері. Їх метою є покращення життя громадян, розвиток інновацій та наукової сфери, вирішення соціальних проблем і побудова демократичного суспільства. Вважаємо, що ефективна імплементація європейського досвіду дозволить нашій країні стати на шлях цивілізованого

суспільного розвитку та сприятиме реформуванню вітчизняної суспільної сфери, зокрема: вдосконаленню інноваційної та наукової діяльності в Україні, поглибленню децентралізації та утвердженню реальних повноважень органами місцевого самоврядування через їх делегування і демократизацію процесів управління. У вважаємо за доцільне проводити дослідження європейської практики з метою формування сучасних підходів до реалізації принципу децентралізації в Україні та створення оптимальної моделі територіальної організації влади на всіх рівнях.

Література:

1. Європейський проект та Україна : монографія [Текст] / А. В. Єрмолаєв та ін. – Київ : НІСД, 2012. 192 с.
2. Клименко І.В., Ус І.В. Ризики європейського інтеграційного проекту: виклики та можливості для України. Київ : НІСД, 2015. 88 с.
3. Сушко О. Шенгенська зона турбулентності. *Дзеркало тижня*. 2011. – №13. 08 квітня. URL: http://gazeta.dt.ua/POLITICS/shengenska_zona_turbulentnosti.html (дата звернення 02.02. 2019).
4. Україна в координатах східного партнерства 2017-2010. *Українська національна платформа форуму громадянського суспільства східного партнерства*: веб-сайт. URL: [http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/ Report_Ukrainian.pdf](http://eap-csf.org.ua/wp-content/uploads/2017/10/Report_Ukrainian.pdf) (дата звернення 02.02. 2019).
5. Андрощук Г. О. Інноваційна політика Європейського Союзу. *Наука та інновації*. 2009. Т. 5. № 5. С. 85–97.
6. Statistics & Analyses of Ukrainian Participation in HORIZON 2020 (updated after 274 calls). *Institute of Fundamental Technological Research of the Polish Academy of Sciences*. URL: [https://ri-links2ua.eu/object /document/234/attach/Statistics___Analyses_of_Ukrainian_Participation_in_HORIZON_2020__updated_after_274_calls_.pdf](https://ri-links2ua.eu/object/document/234/attach/Statistics___Analyses_of_Ukrainian_Participation_in_HORIZON_2020__updated_after_274_calls_.pdf) (дата звернення 04.02. 2019).
7. Горизонт 2020: передова наука, лідерство в галузях промисловості та суспільні виклики. *Міністерство освіти і науки України* : веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/gorizont-2020> (дата звернення 12.02. 2019).
8. Sankaya S., Kutlu Ö., Sebecic E. The educational policy of European Union. *Social and Behavioral Sciences*. 2015. Vol. 174. P. 886 – 893. URL: <https://www.sciencedirect.com> (дата звернення 18.02. 2019).
9. Участь України у програмах та агентствах ЄС. *Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії*: веб-сайт. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/sectoral-dialogue/participation> (дата звернення 22.02. 2019).
10. Проект МРГ допомагає інтегрувати розумні технології у 26 містах України. *Місцевий розвиток орієнтований на громаду*: веб-сайт. URL: <http://cba.org.ua/ua/> (дата звернення 22.02. 2019).
11. Реалізація в області III фази Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду». *Тернопільська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua> (дата звернення 26.02. 2019).

12. Шумська громада облаштовує сучасний Центр надання адмінпослуг. *Тернопільська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <http://www.oda.te.gov.ua/main/ua> (дата звернення 26.02. 2019).
13. Тернопіль – друге місто, яке приєдналося до системи ProZorro. Продажі. *United Nations Development Programme Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/ternopil-drugemisto-yake-pruyednalosya-do-systemy-prozorro-prodazhi> (дата звернення 28.02. 2019).
14. ЄС надає 4 млн євро для створення нових ОСББ в Україні. *United Nations Development Programme Ukraine*: веб-сайт. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/EU-provides-EUR-4-million-to-establish-new-home-owners-associations-in-Ukraine.html> (дата звернення 28.02. 2019).
15. Проект соціально-економічної адаптації переселенців – на стадії завершення. ІнТб: веб-сайт. URL: <http://intb.te.ua/2016/11/proekt-sotsial-no-ekonomichnoi-adapta/> (дата звернення 03.03. 2019).
16. До квітня 2020 року в Україні модернізують або створять 600 ЦНАПів. Укрінформ: мультимедійна платформа іномовлення України: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-snar> (дата звернення 03.03. 2019).
17. Проекти Ради Європи в Україні. Офіс Ради Європи в Україні: веб-сайт. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/field-office-information/projects-programmes> (дата звернення 06.03. 2019).